गीर्वाणवाणीसमाराधकेभ्यः स्वागतम्

डा. कं.कादम्बिनी
सहायकाचार्या
रा. सं. विद्यापीठम्, तिरुपतिः

अथ तृतीयाविभक्तिः

तृतीयाविभक्तिः

- क्रियायां यत् साधनं भवति, तस्य तृतीयाविभक्तिः भवति।

यथा

सः दण्डेन शुनकं ताडयति।
सा कर्तर्या कागदं कर्तयति।
अहं करवस्त्रेण मुखं मार्जयामि।

वाक्ये प्रयाणसाधनस्य तृतीयाविभक्तिः भवति।

- प्रयाणसमये यत् वाहनम् उपयुज्यते, तत् प्रयाणसाधनम्। तस्य तृतीयाविभक्तिः।

यथा-

- सः द्विचक्रिकया विद्यालयं गच्छति।
- सः कार् यानेन नगरं गच्छति।
- सा व्योमयानेन विदेशं गच्छति।

वाक्ये भावसूचकानां शब्दानामपि तृतीयाविभक्तिः भवति

- बालकः सन्तोषेण क्रीडति।
- सः परिश्रमेण कृषिं करोति।
- व्याघ्रं दृष्ट्वा पान्थः भयेन कम्पते।
- पराजयं प्राप्य सः निराशया प्रतिगतवान्।

तृतीयां प्रयुज्य वाक्यानि रचयन्तु

कोपः	चिन्तनं
ईर्ष्या	अविवेकः
असूया	अनारोग्यं
आनन्दः	भावना
भयं	निराशा
सुखं	परिश्रमः

सहशब्दयोगे तृतीयाविभक्तिः भवति।

- पिता पुत्रेण सह नगरं गच्छति।
- सीता रामेण सह वनं गतवती।
- राजा सैनिकैः सह युद्धार्थं गच्छति।
- वैद्यः अस्वस्थैः सह सम्भाषणं कृतवान्।

कः केन सह किं कृतवान्

रामः		लक्ष्मणः वनं गतवान्
अरिः		कृष्णः युद्धं कृतवान्
रघुः	सह	भीमः विवादं कृतवान्
सुधामः		गोपालः अधीतवान्
सः		बालकः क्रीडितवान्

का कया सह किं कृतवती

सीता		गीता मन्दिरं गतवती
लक्ष्मीः		विष्णुः निवसति
वधूः	सह	वरः विवाहं कृतवान्
सा		माधुरी गीतं गायति
माता		बालकः क्रीडितवान्

विना योगे तृतीयाविभक्तिः भवति।

- धनेन विना जीवनं नास्ति।
- लेखन्या विना लेखनं न भवति।
- जलेन विना जलचराः न जीवन्ति।
- आत्मविश्वासेन विना कार्यं कर्तुं न शक्यते।

वाक्ये कारणसूचकानां (हेतुवाचकानां) शब्दानामपि तृतीयाविभक्तिः भवति।

- मम आगमनेन सः सन्तुष्टः।
- धावनेन मार्गे पतितः।
- दैवानुग्रहेण अपायो न जातः।
- शिरोवेदनया कार्यालयं न गतवान्।

तृतीयां प्रयुज्य वाक्यानि रचयन्तु

आगमनं	गमनं
चलनं	धावनं
कूर्दनं	क्रीडनं
ध्यानं	स्मरणं
पठनं	पाठनं
श्रवणं	भाषणं
पठनं	लेखनं
पारायणं	कथनं
खादनं	पानं

वाक्ये धनवाचक(रूप्यक)शब्दस्य तृतीयाविभक्तिः भवति।

- यदा वयं किमपि क्रेतुं धनं दद्मः, तदा तस्य तृतीयाविभक्तिः भवति।

  यथा-
- सः दशरूप्यकैः लेखनीं क्रीतवान्।
- सा अष्टरूप्यकैः पुस्तकं क्रीतवती।
- सः शतरूप्यकैः स्यूतं क्रीतवान्।
- सा पञ्चरूप्यकैः कन्दुकं क्रीतवती।

अलं योगे तृतीयाविभक्तिः भवति।

- निषेधार्थक अलं शब्दः यत्र प्रयुज्यते तत्र तृतीयाविभक्तिः भवति।

  यथा-

  बालाः! तूष्णीं तिष्ठन्तु। अलं कोलाहलेन।
  मित्र! अलं साहसेन ।
  पुत्र! अलं धावनेन।

तृतीयां प्रयुज्य वाक्यानि रचयन्तु

		धावनं
		क्रीडनं
हे मित्र !		स्मरणं
		पठनं
हे सखि !	अलं	भाषणं
		लेखनं
हे हरे !		कथनं
		अध्ययनं

तृतीयाविभक्तिः कुत्र कुत्र भवति इति पश्यामः

- क्रियायां यत् साधनं भवति, तस्य
- वाक्ये प्रयाणसाधनस्य
- भावसूचकानां शब्दानाम्
- सहशब्दयोगे अपि च

- विना योगे
- वाक्ये कारणसूचकानां (हेतुवाचकानां) शब्दानाम्
- वाक्ये धनवाचक(रूप्यक)शब्दस्य
- अलं योगे च तृतीयाविभक्तिः भवति ।

धन्यवादाः